

Åbne sider

Johannes Wagner

Docent, Institut for Sprog og Kommunikation,
Syddansk Universitet.
jwa@language.sdu.dk

Replik

Birgit Henriksen har i mange år præsteret dygtig og indflydelsesrig forskning og udvikling om klasseværelseskommunikation, mundtlige opgaveformer og ikke mindst ordforrådsindlæring og -undervisning. Hvorfor kommer jeg så pludselig farende efter hende med en artikel som ifølge Harder & Henriksens indlæg snarere er en snigskytte værdig end begrundet faglig uenighed?

Jo, det gør jeg fordi jeg mener at det faktisk handler om en reel og væsentlig faglig uenighed som vi er nødt til at fordybe os i for at komme videre i vores forståelse af sprog og kommunikation. Konsekvenserne af vores opfattelser er vigtige for nytænkning i undervisning, men også f.eks. for korpusbehandling af talt sprog. Så det er ikke ligegyldigt. I modsætning til forfatterne mener jeg heller ikke at det synspunkt som jeg forfægter, er 'teoretisk og praktisk begrænset'. Det er empirisk velfunderet og har store perspektiver.

Min artikel indleder en bog om samtaleanalyse med mange gode eksempler på dennes fremgangsmåde, redigeret af Birte Asmuss og Jakob Steensig. Og det er ikke en hvilken som helst artikel, jeg tager op for at stille skarpt på nogle basale forhold i samtaleanalysen. Birgit Henriksens artikel er nøgleartiklen i Sprogforums udgivelse 14 om *Mundtlighed*. I denne artikel beskrives talesprog som et sprogmodus som følger sin egen logik, og det er jo rigtigt nok. Men denne sympati for talesprogets anderledeshed er ikke nok. Så længe man ikke har gjort op med skriftsprogets metodik, terminologi og normering, så forekommer talesproget som skriftsprogets aparte - men måske en lille smule retarderede - tvilling, som ikke kan helt så meget og det ikke helt så godt som skriftsproget. Mit valg af citat er ikke et pludseligt anfald af mordlyst over for en meget værdsat kollega. Sprogforums redaktion og Birgit Henriksen har med ovennævnte artikel i Sprogforum nr. 14 valgt at lægge for og jeg har meldt tilbage.

Selv er jeg heller ikke helt tilfreds med min artikel, fordi jeg nok slet ikke skulle have taget begreberne *skrift-* og *talesprog* op. Det er allerede her det går galt. *Talesprog* er en

metafor som paralleliserer skrift og tale og tingsliggør et komplekst fænomen. *Mundtlighed* havde været bedre, da det handler om sam-tale i en konkret fysisk handlingssituation og den måde de talende sammen skaber intersubjektivitet - eller mao. betydning.

Det er essentielt for skriftsproget at dets produktion og reception normalt er adskilt i tid og rum. Mens det giver mening at tale om 'skriftsprog' fordi det står der helt alene på papiret og kan begynde at føre sit eget liv, så er talen 'flygtig' eller mere præcist udtrykt bundet så meget til sin opståen 'in real time' i konkrete talesituationer at den ikke kan 'ekstraheres' uden at forandres og forvrænges. Mange analyser har efterhånden dokumenteret mundtlighedens multimodale karakter, dvs. dens tætte samspil med andre semiotiske systemer. At ekstrahere 'talesprog' ud af dets økologiske sammenhæng skaber artefakter som forekommer som 'uklare referencer', 'springende emnebehandling' og 'løs grammatik'.

Artefakter opstår når man behandler sit forskningsobjekt uhensigtsmæssigt, eller når man tager de forkerte briller på, eller når man ikke ser ordentligt efter. Hvad angår emnebehandling lad os tage et eksempel: Jeg har set mange samtaler hvor en deltager - af den ene eller den anden grund - krabber sidelæns ud af et emne, men det kan kun opfattes som springende emnebehandling når man ikke analyserer det man har at gøre med.

Jeg er på mange punkter mere enig med forfatterne end med andre, mindre empirisk orienterede dele af sprogvidenskaben. Men vi er sandelig uenige om en del ret principielle emner. Når H&H nu har blæst damp af ved at kalde mig for 'polariserende', 'dæmoniserende' og 'kriminaliserende', så kan vi måske ved lejlighed diskutere 'facts and fiction'.

Litteratur

Asmuss, Birte & Jakob Steensig (red): *Samtalen på arbejde - konversationsanalyse og kompetenceudvikling*. Frederiksberg; Samfundslitteratur 2003. 357 s.